MA3

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

“Tasdiqlayman”
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori
M.E.Po‘latov
2024 yil “___” _____

Ro‘yxatga olindi: № FD-09-0413
2024 yil “ 29 **” August**

MOLIYA ASOSLARI O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta’lim sohas: 410 000 – Biznes va boshqaruv

Ta’lim yo‘nalishi: 60410400 – Moliya va moliyaviy texnologiyalar

SAMARQAND – 2024

Fan/modul kodi MA205	O‘quv yili 2024-2025	Semestr 3	ECTS - Kreditlar 5
Fan/modul turi Majburiy	Ta’lim tili O‘zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4

	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Moliya asoslari	60	90	150

2. I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad – talabalarga moliya asoslari fanini o‘zlashtirishlarida qo‘l keladigan zamonaviy moliya tizimida pulning ahamiyati, inflyatsiya va deflyatsiyaning mazmuni, shaxsiy byudjet va unda moliyaviy rejalashtirishning o‘rni, to‘lov va hisob-kitoblar, daromad va harajatlar, kredit va qarzlar, moliyaviy xizmatning iste’molchilarining huquqlari va uni himoya qiluvchi tashkilotlar hamda moliyaviy firibgarlik kabi moliyaviy tushunchalarni o‘rgatish va ularni amaliyotda tadbiq etish ko‘nikmasini hosil qilishdan iborat.

Fanning vazifasi – talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalar, moliya asoslarini o‘rgatish, iqtisodiy va siyosiy vaziyatning o‘zgarishi sharoitida pul shakllari va funksiyalari, shuningdek inflyatsiya va uning ta’sir etish xususiyatlarini belgilovchi omillarni aniqlash, moliyaviy xizmatlardan foydalanuvchilarning huquqlari va bu huquqlarni himoya qiluvchi tashkilotlarning faoliyati bilan tanishish, moliya bozorida uchraydigan moliyaviy firibgarlik turlari va ularning oldini olish chora-tadbirlari bilan tanishish, moliya asoslari bilan bog‘liq asosiy kategoriyalarning mazmuni va amaliyotda ulardan foydalanish hamda moliya asoslarini rivojlantirish qonuniyatlarini o‘rganish, talabalarning amaliy faoliyatida olgan bilim, ko‘nikmalarini kasbiy faoliyatida qo‘llay olishiga erishish.

3.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg’ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Zamonaviy moliya tizimida pul

Pulning funksiyalari. Tarixda va hozirgi davrda pulning shakllari. Pul aktivning bir turi sifatida. Likvidlik.

2-mavzu. Inflyatsiya va deflyatsiya

Pulning harid qobiliyati va uning o‘zgarishi. Narxlar va ularni tartibga solish. Inflyatsiyaning sabab va oqibatlari. Uy xo‘jaliklarini inflyatsiyadan himoyalash. Inflyatsiyani targetlash.

3-mavzu. Uy xo‘jaliklari daromadlari

Daromadlar tasnifi. Aktiv daromadlarni oshirish imkoniyatlari. Passiv daromadlarni oshirish imkoniyatlari.

4-mavzu. Uy xo‘jaliklari xarajatlari

Xarajatlar tasnifi. Xarajatlarni optimallashtirish imkoniyatlari.

5-mavzu. Shaxsiy byudjet

Balanslashgan byudjet. Shaxsiy byudjetni tartibga solish va nazorat qilish. Shaxsiy byudjetni optimallashtirish.

6-mavzu. Moliyaviy rejalashtirish

Shaxsiy byudjetni rejalashtirishda maqsadlarning tasniflanishi. Klassifikatsiya seli pri planirovanii lichnogo byudjeta. Moliyaviy maqsadlar va ularga erishish trayektoriyalari. Moliyaviy “himoya yostiqchasi”.

7-mavzu. Uy xo‘jaliklarida to‘lovlar va hisob-kitoblarni amalga oshirish shakllari

Naqd puldagi to‘lovlar va hisob-kitoblar. Bank hisobraqamlaridan foydalangan holda amalga oshiriladigan to‘lovlar va hisob-kitoblar. To‘lovlar va hisob-kitoblarni amalga oshirishda xavfsizlik.

8-mavzu. Uy xo‘jaliklarida to‘lovlarni amalga oshirish usullari va vositalari

Bank to‘lov kartalari. Internet-banking. Mobil banking. Elektron hamyon. Bank o‘tkazmalari. Sodiqlik dasturlarida bonus ballari va keshbek.

9-mavzu. Uy xo‘jaligi jamg‘armalari

Jamg‘arish madaniyati. Jamg‘arishning investitsiyalardan farqlash mezonlari. Bank omonatlari va jamg‘arishning boshqa vositalari.

10-mavzu. Kredit va qarzlar

Moliyaviy rejalashtirishda qarz mablag‘larining o‘rni. Uy xo‘jaliklarida kreditlarning turlari. Kreditlash shartlari va kredit bo‘yicha to‘lovlar.

11-mavzu. Uy xo‘jaliklarini soliqqa tortish

Davlatga to‘lovlarning shakllari. Soliqlarning mohiyati va ahamiyati. Uy xo‘jaliklari to‘laydigan soliqlarning tasnifi.

12-mavzu. Pensiya ta’minoti

Pensiya ta’minotining mohiyati va ahamiyati. Pensiyaning turlari.

13-mavzu. Tadbirkorlik va shaxsiy biznesni tashkil etish

Shaxsiy biznes daromad manbai sifatida. Biznesning tashkiliy shakllari, ularning afzalliklari va kamchiliklari.

14-mavzu. Moliyaviy xizmat foydalanuvchilarining huquq va majburiyatlari

Moliyaviy xizmat foydalanuvchilarining huquq va majburiyatlari. Kredit, sug'urta va qimmatli qog'ozlar bozorida moliyaviy xizmat foydalanuvchilarining huquqlarini himoya qilish. Moliyaviy xizmat foydalanuvchilarining huquqlarini himoya qilish uchun tashkil etilgan tashkilotlar, ularning majburiyatlari.

15-mavzu. Moliya bozorida moliyaviy firibgarlik

Moliyaviy piramida. "Qora" kreditorlar. To'lov kartalari bilan bog'liq firibgarliklar. Kiberfiribgarlik. Psixologik firibgarlik sxemalari.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Zamonaviy moliya tizimida pul.
2. Inflyatsiya va deflyatsiya.
3. Uy xo'jaliklari daromadlari.
4. Uy xo'jaliklari xarajatlari.
5. Shaxsiy byudjet.
6. Moliyaviy rejalashtirish.
7. Uy xo'jaliklarida to'lovlar va hisob-kitoblarni amalga oshirish shakllari.
8. Uy xo'jaliklarida to'lovlarni amalga oshirish usullari va vositalari.
9. Uy xo'jaligi jamg'armalari.
10. Kredit va qarzlar.
11. Uy xo'jaliklarini soliqqa tortish.
12. Pensiya ta'minoti.
13. Tadbirkorlik va shaxsiy biznesni tashkil etish.
14. Moliyaviy xizmat foydalanuvchilarining huquq va majburiyatlari.
15. Moliya bozorida moliyaviy firibgarlik.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Jahon iqtisodiyoti amal qilishining zamonaviy sharoitida pulning funksiyalari.
2. Moliya tizimi rivojlanishining turli davrlarida inflyatsiya va deflyatsiya.
3. Davlat ijtimoiy siyosatining uy xo'jaliklari byudjetidagi o'rni.

4. Moliya tizimida uy xo'jaliklari xarajatlari samaradorligini oshirish yo'nalishlari.
5. Shaxsiy byudjet nazoratini amalga oshirish yo'llari.
6. Shaxsiy byudjetda "moliyaviy yostiq" ni rejalashtirish.
7. Uy xo'jaliklari hisob-kitoblarida to'lov tizimlarining ahamiyati.
8. Uy xo'jaliklari tomonidan to'lovlarni amalga oshirish usullari.
9. Uy xo'jaliklarining investitsiyalari.
10. Уй хо'жаликлари харажатларини молиялаштиришда қарз капиталининг аҳамияти.
11. Uy xo'jaliklari xarajatlarida soliqqa tortish.
12. Uy xo'jaliklarining shaxsiy byudjetini shakllantirishda pensiyalar.
13. O'zbekiston Respublikasi va boshqa mamlakatlarda tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash.
14. Uy xo'jaliklari tomonidan фойдаланиладиган moliyaviy xizmatlar.
15. Uy xo'jaliklarini moliyaviy firibgarlikdan himoya qilish yo'llari.

4. **V.Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)**

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- Zamonaviy moliya tizimida pul, inflyatsiya va deflyatsiyaning mazmuni va ahamiyati to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi;***
- Uy xo'jaliklarining daromadlari va harajatlarining mazmuni, shaxsiy byudjetni shakllantirishda ularning o'rni va bu jarayonda moliyaviy rejalashtirishning ahamiyatini bilishi, uy xo'jaliklarida to'lovlar va hisob-kitoblarni amalga oshirish shakllari, usul va vositalarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi***;
- Uy xo'jaliklarida jamg'arma va investitsiyalarning farqli jihatlarini o'rgangan holda ushbu faoliyatlarni amalga oshira olish, kredit va qarz asosida moliyaviy resurslarni jalb qila olish, kredit shartlarini va u bo'yicha to'lovlarni hisoblay olish, shuningdek aholi qatlamlari uchun pensiyaning qaysi turi to'lanishini, daromadni shakllashtirish maqsadida tadbirkorlik va shaxsiy biznes faoliyatini boshlash, shuningdek moliyaviy xizmatlardan foydalanishda huquqlarini bilgan holda moliyaviy firibgarlikka uchramaslik ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***

5. **VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:**

- Ma'ruzalar;
- Amaliy topshiriqlarni bajarish va xulosalash;
- Interfaol keys-stadilar;
- Blits-so'rov;
- SWOT-tahlil;
- Taqdimotlar qilish;
- Essey yozish.

6. **VII. Kreditlarni olish uchun talablar:**

	Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test topshirish.
7.	**VIII. Asosiy adabiyotlar** 1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2014-yil 11-iyuldagi qaroriga muvofiq "O'zbekistonda aholining moliyaviy savodxonligini oshirish" loyihasi. 2. Markaziy bank, Xalqaro moliya korporatsiyasi, Savdo-sanoat palatasi va "Norma" professional rivojlanish markazi "Tadbirkorlar va aholining moliyaviy savodxonligini oshirish" dasturi. 3. Moliyaviy savodxonlik asoslari. O'quv qo'llanma / T.S. Malikov; – T.: "Iqtisod-Moliya", 2021. - 404 b. 4. Vaxabov A.V., Toshmatov Sh.A., Xaydarov N.X. va b. Moliyaviy savodxonlik asoslari. T.: Baktria press, 2014. 270 b. 5. Богдашевский А. Основы финансовой грамотности. М.: Альпина Паблишер, 2019. 306 с. 6. Финансовая грамотность: учебник для вузов / науч. ред. Р. А. Кокорев. – Москва: Издательство Московского университета, 2021. – 568 с. **Qo'shimcha adabiyotlar:** 1. Pul va banklar: Darslik / A.A.Omonov, T.M.Qoraliyev; - T.: "Iqtisod-Moliya", 2019. - 448 b. 2. Восканян Р.О. Финансовая грамотность как условие формирования финансовой культуры. Azimuth of Scientific Research: Economics and Administration. 2018. Т. 7. № 1(22). 3. Тоймухаммедов И., Умаров З., Хусаинов Ғ. Нақд пулсиз ҳисоб-китоблар ва тўлов тизими. Ўқув қўлланма. LESSON PRESS, 2018. – 445 бет. **Axborot manbalari:** 1. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasining hukumat portali. 2. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 3. www.imv.uz – O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi rasmiy sayti. 4. www.cbu.uz – O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti. 5. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy sayti. 6. www.openbudget.uz – O'zbekiston Respublikasi "Ochiq byudjet" portal/ 7. www.scopus.com – xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazasi.

8.	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O`quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgust dagi 1-sonli yig`ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ FD-09-02/3)
9.	**Fan/modul uchun ma'sullar:** Zaynalov J.R. – "Moliya" kafedrasi mudiri, professor Aliyeva S.S. – "Moliya" kafedrasi dotsenti Latipova Sh.M. – "Moliya" kafedrasi dotsenti
10.	**Taqrizchilar:** **B.Sh.Xusanov** – Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali direktori v.b., i.f.n., dotsent **G'.N.Djulmatov** – "EURO LUX STROY" MCHJ direktori